

ROBERT M. GRANT – MASSIMO VISCONTI

A vállalati számviteli botrányok stratégiai háttere

A vállalati szektort megrengető számviteli botrányokat sok tényezővel hozták összefüggésbe; többek közt ilyen a felsővezetők etikátlan viselkedése, a személyes haszon elérését a pénzügyi információk manipulálásával lehetővé tevő ösztönzők kérdése, valamint a könyvvizsgálók függetlenségének hiánya. Ez a cikk egy további okot tár fel: a stratégiai menedzsment gyengeségeit. Feltevésünk szerint a kilencvenes évek fellendülése során a nagyobb vállalatok kevesebb figyelmet fordítottak a stratégiai elemzés alapelveire. Elméletünk alátámasztására esettanulmányokat mutatunk be: 12 olyan amerikai és európai vállalat esetét, amely 2001 és 2003 között jelentősebb számviteli botrányba keveredett. Mindegyik vállalatnál azonosítható a hibás stratégiai fókusz, azaz hogy az általuk követett stratégia vagy a külső környezet követelményeinek, vagy a vállalat belső erőforrásainak és képességeinek nem felelt meg. Ilyen stratégiai fókusztervesztés lehet például a túlzott növekedési cél, a sorozatos felvásárlás, a túlzott eladósodással járó finanszírozási politika. A helytelen stratégiák teljesítményromláshoz, illetve ahhoz vezettek, hogy a felsővezetés törekvései és a valós üzleti lehetőségek egyre jobban elszakadtak egymástól. Következtetésünk szerint amíg a vállalatok beszámolóival szemben támasztott szigorúbb követelmények következtében az igazgatósági tagok és a felsővezetők erőfeszítéseiket a stratégia helyett a kitűzött célok teljesítésére összpontosítják, addig a jelen szabályozások keveset tehetnek a hatékonyabb vállalatkormányzásért.

Bevezetés

A kilencvenes évek végén és a 2000-es évek elején korábban nem tapasztalt mértékben kérdőjelezték meg a tőzsdei vállalatok beszámolóit. Az Egyesült Államokban 1998 és 2004 között több mint kétszeresére nőtt azoknak a vállalata-

toknak a száma, melyek pénzügyi kimutatásaikat utólag módosították annak ellenére, hogy a tőzsdén jegyzett vállalatok száma összességében csökkent (lásd 1. táblázat). Az ilyen módosítások egyre inkább a nagy vállalatokhoz kötődtek, és többször katasztrófálisnak bizonyultak – a módosítások következtében 1 milliárd dollárnál nagyobb mértékben csökkent a részvényesi vagyon, és néhány esetben a vállalat csődjét okozták.¹ Ezek közül is mérföldkőnek tekinthető azonban az Enron és a WorldCom esete. Az Enron eredménykimutatásának módosítását 2001. november 8-án és a WorldCom hasonló lépését 2002. június 25-én viharos gyorsasággal követte a vállalatok csődje. E két vállalat bukása nemcsak méretük és jelentőségük miatt volt alapvető fontosságú – 2000-ben a Financial Times az amerikai vállalatokat piaci kapitalizációjuk szerint rangsorba rendező listáján az Enron a 90., a WorldCom pedig a 17. helyen állt –, hanem azon státusuk miatt is, hogy mintegy zászlóshajói voltak a tulajdonosi értékteremtés vezérelte vállalkozói kapitalizmus amerikai modelljének. Az Enron és a WorldCom bukása a végét jelezte mindazon eufóriának, pénzügyi technikáknak és a technológiai cégek által uralt tőzsdei fellendülésnek, amely a „dübörgő kilencvenes éveket” jellemezte.

1. táblázat. A pénzügyi jelentéseiket utólag módosító amerikai tőzsdei cégek száma

1998	158
1999	216
2000	233
2001	270
2002	330
2003	323
2004	414

Megjegyzés: A táblázat tartalmaz minden olyan tőzsdén jegyzett amerikai vállalatot, amely a Securities and Exchange Commissionnak (SEC, az Egyesült Államok tőzsdei felügyelete) bejelentette pénzügyi beszámolójának módosítását. Forrás: Huron Consulting Group, *Annual Review of Financial Reporting Matters* (több évre vonatkozóan).

A vállalatok bukásához és jelentős részvényesi veszteségekhez vezető számviteli manipulációk nem korlátozódtak az Egyesült Államokra, a számviteli botrányok Európában is maguk alá temettek tőzsdén jegyzett prominens vállalatokat. A leglátványosabb az olasz tejipari óriás Parmalat összeomlása volt 2003 decemberében. A pénzügyi beszámolók manipulációjával kapcsolatos botrányok néhány más vezető európai központú multinacionális vállalatot is a csőd szélére sodortak – köztük a Royal Aholdot és a Vivendi Universalt. Még a Royal Dutch/Shell – a világ egyik legnagyobb, legrégebbi és pénzügyileg meglehetősen konzervatív vállalata – is elismerte 2004-ben, hogy olajtartalékait 24%-kal többnek állította be jelentéseiben, amiért 151 millió dollár rúgó büntetést fizetett az Egyesült Államok és Nagy-Britannia szabályozó hatóságainak.